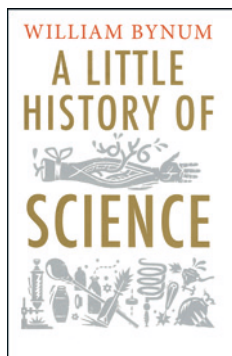

Underholdende om vitenskapshistorie

William Bynum
A little history of science
 263 s, ill. New Haven, CT: Yale University
 Press, 2012. Pris USD 25
 ISBN 978-0-300-13659-3

Forfatteren kaller det en liten historie om vitenskap, men en bok på 200–300 sider er ikke så helt liten. Det gjenspeiler at han skriver om et enormt stort fagfelt, der risikoen for å forskrive seg er formidabel. Men forfatteren har gode forutsetninger for oppgaven. Han er emeritus professor i medisinsk historie ved University College i London og har et rikt forfatterskap bak seg, blant annet en bok om medisinsens historie.

Tilnærmingen til en så stor oppgave er lovende: Forfatteren synes at vitenskap er utrolig spennende og skriver med hjertet. Dertil er han en god historieforteller og fremstiller emnet på en personlig måte. Det går en rød tråd gjennom alle kapitlene – der han vandrer gjennom vitenskapshistorien fra de eldste tider og frem til moderne celleforskning.

Bynums fortelling er delvis kronologisk og begynner med antikens vitenskap. Hippokrates (460 f.Kr.–377 f.Kr.) og den eldre legekunsten får bred omtale. Siden følger vi med på astronomiens utvikling og hvordan teleskopet kom i bruk på Galileo Galileis (1564–1642) tid. «Oppdagelsen» av menneskekroppens oppbygging og de tidlige anatomene i renessansetiden beskrives i et eget kapittel, etterfulgt av historien om da William Harvey (1578–1657) oppdaget blodomløpet. I en rekke kapitler får vi vite om utviklingen av naturvitenskapene generelt, alt fra tyngdekraft, kjemi og ulike energiformer til atomfysikk. Mikrobiologiens og farmasiens historie har sine egne kapitler, og det samme gjelder Albert Einstein (1879–1955) og relativitetsteorien. De siste tre kapitlene går opp til vår tid med omtale av det humane genomprosjektet, big bang og astrofysikk og endelig om forskning i vår digitale verden.

For hvert kapittel forteller han om fagmiljøene og de enkelt-personene som bidro, slik at vi føler at vi lærer dem å kjenne. Mange av pionerene innen vitenskapen var fargerike personligheter, noen av dem var ganske sære, og alle var ikke like sympatiske. Flere gikk det ikke noe bra med rent personlig. Kjemikeren Antoine-Laurent Lavoisier (1743–1794) ble halshogd under den franske revolusjonen, og etter å ha lest om Isaac Newtons (1642–1727) barndom synes vi direkte synd på ham.

Boken er lettlest og underholdende og gir oss innsikt i hvordan deler av medisinen og naturvitenskapene har utviklet seg. Men både emnevalg og fremstilling blir noe selektivt, og vi får ikke inntrykk av den enorme bredden som vitenskapene har. Dertil har Bynum lagt stor vekt på europeisk vitenskap og særlig på britiske bidrag. Skulle han imidlertid ha gitt lik kreditt til alle fag, og til utviklingen i ulike geografiske områder, ville det sprenget rammene. Dertil ville boken mistet sitt personlige preg.

Jeg kan anbefale den til helsepersonell som er naturvitenskapelig interessert, og først og fremst leger som ønsker å orientere seg om utviklingen av medisin og naturvitenskap på en lettlest og underholdende måte. Språket er rett frem og enkelt, så det går fint å lese den på engelsk. Og prisen er det ikke noe å si på.

Ole Didrik Lærum
 Voss

Var Adolf Hitler syk?

Hans-Joachim Neuman, Henrik Eberle
War Hitler krank?
 Ein abschließender Befund. 317 s, ill.
 Köln: Bastei Lübbe, 2011. Pris EUR 9
 ISBN 978-3-404-60191-2

Hans-Joachim Neuman har tidligere vært professor i kirurgi i Berlin og har de siste årene skrevet patografier over Martin Luther og prøyssiske konger. Henrik Eberle er samtidshistoriker og har bl.a. publisert bøker om Adolf Hitler og nazismen.

Vi får en detaljert gjennomgang av alle Hitlers sykdommer opp gjennom årene. Forfatterne bygger på opptegnelser fra Hitlers viktigste livlege Theodor Morell, men også en rekke andre kilder.

Under et britisk angrep i oktober 1918 ble Hitler forgiftet med senepsgass. Hitlers vev rundt øynene ble skadet slik at han knapt kunne se. Man har diskutert om Hitlers blindhet var av «hysterisk karakter». En virkelig organisk blindhet ville neppe gått over så fort. Det faktum at Hitler ble behandlet på den nevrologisk-psykiatriske avdelingen ved lasaretet i Pasewalk taler for at blindheten var av psykogen karakter. Bortsett fra denne episoden på slutten av første verdenskrig er det lite som taler for at Hitler noensinne var alvorlig psykisk syk. Forfatterne avviser fullstendig hypotesen om at Hitler skulle ha vært påvirket av amfetamin eller vært paranoid eller psykotisk på andre måter.

Morell mente at Hitlers legemlige plager skyldtes kronisk utmatelse, noe som kunne forklare hans tidvise irritabilitet, hodepine, søvnvansker, svimmelhet og obstipasjon som kunne alternere med diaré. Hitler hadde i mange år tendens til mage-tarm-kramper som særlig ble plagsomme etter 1941, og ofte utløst av psykiske påkjenninger, som nederlaget ved Stalingrad i 1942. Søvnproblemene var også uttalte. I flere år hadde han gjort dag til natt. De siste fire årene av hans liv var han plaget med tremor i venstre arm og bein. Hitler hadde også moderat høyt blodtrykk. Det kroppslige og psykiske forfallet de aller siste leveårene tilskriver forfatterne en aldersbetinget arteriosklerose og parkinsonisme.

Beskrivelsen av Hitlers forskjellige somatiske plager er grundig, likedan omtalen av behandlingen hos Morell, som også henviste ham til forskjellige spesialister når det syntes nødvendig. Således ble han til tider behandlet av både øyeleger, øre-nese-hals leger og nevrologer.

Det som er mest interessant, er imidlertid Hitlers personlighetsmessige utvikling og eventuelle psykiske lidelser. Her har forfatterne lite å fare med – på tross av omfattende opplysninger om hans livsløp. De diskuterer ikke på selvstendig grunnlag verken psykiaterne Redlichs eller Hestons synspunkter, men henviser til andres imøtegåelser av disse. Grunnen er nok at forfatterne mangler psykiatrisk innsikt.

Hitlers beslutninger etter at han ble politiker var begrunnet i både ideologisk fanatisme og pragmatiske beregninger. Ideologien var urokelig, men taktiske overveielser var ikke mindre viktige. Den annen verdenskrig ble ikke begynt fordi Hitler var syk. Jødene ble heller ikke drept fordi Hitler var syk, men fordi de fleste tyskere delte hans overbevisning, sier forfatterne. Hitler var tilregnelig og skyldig, er forfatternes hovedbudskap. Adolf Hitlers handlinger kan ikke tilskrives sykdom eller påvirkning av alkohol eller andre narkotiske stoffer. Det er en konklusjon man kan slutte seg til.

Einar Kringlen
 Psykiatrisk institutt, Vinderen
 Universitetet i Oslo